

СТАНИСЛАВ ЛЕМ ПЕРАЛНА ТРАГЕДИЈА

Част 5 от „Из спомените на Ијон Тихи“

Превод от полски: Иван Попов, —

chitanka.info

Скоро след завръщането ми от единадесетото звездно пътешествие вестниците започнаха да отделят все повече внимание към конкурентната борба между две големи фирми, произвеждащи перални машини — Надлег и Снодграс.

От Надлег първи пуснаха на пазара толкова автоматизирани перални, че сами отделяха белите дрехи от цветните, а след като ги изперяха и изстискаха, ги гладеха, кърпеха, поръбваха и ги украсяваха с бродирани монограми на собственика; на кърпите пък бродираха поучителни, оптимистични сентенции като „Който рано става, роботът най го уважава“, и т.н. В отговор на това Снодграс пушна в продажба перални, които сами съчиняваха и бродираха четиристишия — в зависимост от културното ниво и естетическите вкусове на клиента. Следващият модел перални от Надлег бродираше вече сонети. Снодграс отговори с перални, поддържащи разговора в семейството в паузите между телевизионните предавания. Надлег се опита да торпилира конкурента — всички вероятно помнят неговите вестникарски вложки, заемащи цяла страница, с изображение на издевателски хилещ се опулена пералня и с думите: „Нима искаш перачката ти да бъде по-умна от теб? Разбира се, не!!!“. Снодграс обаче напълно игнорира този опит за апелиране към низшите инстинкти на консуматора и в следващото тримесечие предложи пералня, която, докато переше, изстискваше, изплакваше, гладеше и кърпеше, плетеше чорапи и беседваше, в същото време решаваше домашните задачи на децата, съставяше икономически хороскопи за главата на семейството и по собствена инициатива анализираше сънища по Фройд, незабавно ликвидирайки всички комплекси, включително тези за отцеубийство и дедоедство. Тогава изпадналият в отчаяние Надлег пушна на пазара „Супербард“, пералня-поетеса с очарователен алт, която декламираше, пееше приспивни песни, баеше против брадавици и обсипваше околните с изискани комплименти. Снодграс парира този ход с пералня-лектор под девиза „Твоята пералня ще направи от теб Айнщайн!“; въпреки очакванията обаче този модел се продаваше зле, оборотът в края на тримесечието падна с 35 процента, затова когато икономическото разузнаване докладва, че Надлег подготвя танцуваща пералня, пред лицето на надвисналата катастрофа Снодграс се реши на стъпка, означаваща истински преврат. Той купи за 350 хиляди долара съответните права и съгласието на

заинтересованите лица и конструира пералня за ергени, снабдена с формите на знаменитата сексбомба Лиан Карвърс, платинена блондинка, и друга — подобие на Фърли Макфейн, брюнетка. Оборотът веднага подскочи с 87 процента. Тогава противникът се обърна към Конгреса, апелира към общественото мнение, към Лигата на дъщерите на революцията, а също към Лигата на девствениците и матроните, но Снодграс продължаваше непрекъснато да доставя на пазара перални машини от двата пола, все по-пикантни и изкушаващи. Надлег капитулира и започна да произвежда перални по индивидуална поръчка, придавайки им по вкуса на клиента фигура, тен и портретно сходство със снимката, приложена към поръчката.

Докато двата гиганта на пералната промишленост, без да подбират средствата, се бореха един с друг, продукцията им започна да проявява неочаквани и явно отрицателни наклонности. Перачките-бавачки не бяха голямо зло, но секс-перачките, с които си прекарваше времето златната младеж, които склоняваха към грехопадение, подриваха моралните устои и учеха децата на неприлични думи, станаха вече педагогически проблем. Да не говорим, че с тях можеше да се изневери на съпруга! Крепящите се все още на пазара фабриканти на средства и механизми за пране напразно доказваха пред публиката, че пералните машини Лиан и Фърли са профанация на високите идеали на автоматичното пране, призвано да консолидира семейството и да укрепва съпружеските връзки, тъй като те побират не повече от дузина носни кърпи или една калъфка за възглавница, останалата част от вътрешността им е заета от агрегати, нямащи нищо общо с прането, дори по-скоро обратно. Тези прокламации не дадоха ни най-малък резултат. Култът към сексапилните перални растеше като лавина и дори накара значителна част от обществото да обърне гръб на телевизорите. Но това бе само началото. Снабдени с пълна автономност на действията, пералните тайно се обединяваха и се захващаха с криминални дейности. Цели шайки от тях се свързваха с престъпния свят, влизаха в гангстерски групи и докарваха на собствениците си ужасни неприятности.

Конгресът призна, че е време свободната конкуренция да бъде вкарана в законови рамки, но преди дебатите да дадат резултат, пазарът бе наводнен от изстисквачки с неустойими форми, гениални подомиячки и специален модел бронирана пералня „Курш-о-матик“;

тази пералня, предназначена уж за деца, които си играят на индианци, след малко преправяне беше способна да унищожи с бърза стрелба всеки обект. По време на битката между бандата на Струдзели и шайката на Фумс Бирон, когато се тресеше Манхатън и бе взривен небостъргачът Емпайър Стейт Билдинг, враждуващите страни загубиха над сто и двадесет въоръжени до капаците кухненски машини.

Тогава влезе в сила законодателният акт на сенатора Макфлакон. Съгласно този акт собственикът не отговаряше за противозаконните действия на принадлежащите му разумни устройства, ако са извършени без негово знание и съгласие. За съжаление този закон остави вратичка за многобройни злоупотреби. Собственикът тайно се сговаряше с пералните си и ги пускаше да разбойничат, а пред съда отърваваше наказанието, като се позоваваше на закона Макфлакон.

Възникна необходимост от промяна на този закон. Сега актът на Макфлакон-Гламбкин зачиташе ограничена субектност на разумните устройства, най-вече по отношение на наказуемостта. Той предвиждаше наказания в размер на 5, 10, 25 и 250 години принудително пране или съответно търкане на подове, утежнено с лишаване от смазка, а също телесни наказания с най-тежка форма късото съединение. Прилагането на този закон обаче се сблъска с препятствия. Например фигуриращата в делото на Хамперлсън пералня, обвинена в извършване на многобройни нападения с цел грабеж, беше разглобена от собственика на части и се яви пред съда във вид на купчина жици и детайли. Затова в закона бе внесено изменение, известно оттогава като поправка на Макфлакон-Гламбкин-Рамфорней, което постановяваше, че извършването на произволни изменения или реконструкции в намиращ се под следствие електромозък е наказуемо деяние.

Тогава изплува делото на Хиндендрупъл. Неговият мияч на чинии нееднократно се бе обличал в костюма на собственика си, предлагаше брак на различни жени и измъкваше от тях пари, а веднъж застигнат от полицията на местопрестъплението, пред очите на изумените детективи се саморазглоби. Като се разглоби, той забрави за извършеното и не подлежеше на наказание. След това възникна законът на Макфлакон-Гламбкин-Рамфорней-Хмурлинг-Пяфка, съгласно който всяко саморазглобило се с цел избягване на отговорност устройство се дава за вторични суровини.

Изглеждаше, че този закон ще откаже всички електромозъци от престъпни действия, тъй като на тези устройства, както на всички разумни твари, е присъщ инстинктът за самосъхранение. Обаче стана известно, че съучастниците на престъпните перални купуват частите и ги сглобяват наново. Проектът за „антивъзкресителна“ поправка към закона Макфлакон, приет от комисията на Конгреса, беше торпилиран от сенатора Гугеншайн; скоро след това се разкри, че самият сенатор Гугеншайн е перална машина. Оттогава датира практиката да се почуква по конгресмените преди сесия — по традиция за тази цел се използва железен чук с тегло два и половина фунта.

Между другото възникна делото Мърдърсън. Неговата перална машина систематично му късаше ризите, със свирукането си създаваше радиосмущения в цялата околност, правеше неприлични предложения на старците и малолетните, звънеше по телефона на различни лица и подражавайки на гласа на електродателя си, искаше пари на заем, канеше съседските перални и подомиячки уж да разгледат колекцията му от марки и ги склоняваше към разврат, а в свободното си време скиташе и просеше. На съда тя представи заключение на дипломирания електронен инженер Елеастър Крамфоус, гласящо, че тази пералня изпитва периодични пристъпи на невменяемост, в резултат на които започва да си мисли, че е човек. Призованите от съда експерти потвърдиха тази диагноза и пералнята на Мърдърсън беше оправдана. След обявяване на присъдата тя измъкна изпод мишницата си пистолет марка „Люгер“ и с три изстрела лиши от живот помощник-прокурора, който пледираше за късо съединение. Арестуваха я, но после я освободиха под гаранция. Съдебните органи изпаднаха в крайно сложно положение, тъй като невменяемостта на пералнята, потвърдена от присъдата, не им позволяваше да предявят ново обвинение, а да я подложат на изолация бе също невъзможно поради отсъствие на приюти за полудели перални. Правово решение на този парещ проблем донесе чак актът на Макфлакон-Гламбкин-Рамфорней-Хмурлинг-Пяфка-Сноумен-Фитолис, тъй като делото на Мърдърсън предизвика огромно търсене на невменяеми електромозъци, и някои форми дори започнаха умишлено да произвеждат такива дефектни апарати в два варианта: „Садомат“ и „Мазомат“, предвидени за садисти и мазохисти. А фирмата на Надлег (която феноменално процъфтяваше, тъй като

Надлег, като най-прогресивен капиталист, бе отделил за пералните 30 процента от местата в надзорния съвет на концерна си с право на съвещателен глас) пушна универсален апарат, който с еднакъв успех можеше да бие и да се подлага на побой — „Садомазтик“, — а освен това допълнително бе снабден с лесно запалващо се устройство за подпалвачи-маниаци и с железни крачета за лицата, страдащи от пигмалионизъм. Конкурентите пускаха нелепи слухове за уж подготвено излизане на специален модел „Нарцисматик“. Гореспоменатият закон предвиждаше създаването на специални приюти, в които полуделите перални, миячки и други устройства трябваше да бъдат принудително изолирани.

По същото време орди от психично нормални изделия на Надлег, Снодграс и други, след като получиха правов статут, се заеха широко да използват конституционните си права. Те стихийно се обединяваха и така възникнаха, освен всичко друго, съюзът „Механично обожание“ и Лигата за електронно равноправие; провеждаха се също събития от типа на избори за световна Мис Перална машина.

Конгресмените-законодатели се мъчеха да догонят тези бурни процеси и да ги обуздаят в правово отношение. Сенаторът Грогернер лиши разумните устройства от право да притежават недвижимост; конгресменът Каропка — от авторски права в областта на изящните изкуства, което отново предизвика вълна злоупотреби, тъй като пералните с творчески наклонности започнаха да подкупват с малки суми по-слабо надарени от тях литератори, за да издават от тяхно име есета, повести, драми и т.н. Накрая постановлението на Макфлакон-Гламбкин-Рамфорней-Хмурлинг-Пяфка-Сноумен-Фитолис-Бирмингдрак-Футлей-Каропка-Фалсли-Грогенер-Майдански допълнително извести, че разумните апарати не могат да бъдат своя лична собственост; те са собственост само на човека, който ги е придобил или построил; тяхното потомство на свой ред постъпва в собственост на притежателя или притежателите на апаратите-производители. Всички считаха, че този радикален закон предвижда всички възможности и изключва възникването на неразрешими в правово отношение ситуации. Разбира се, за никого не бе тайна, че замогналите се електромозъци, натрупали богатства от борсови спекулации или дори съвсем тъмни сделки, продължават да просперират, скрити зад фиктивни, уж човешки акционерни

дружества; хората, извличащи материална изгода просто от даване под наем на правовата си субектност, ставаха все повече, а електронните милионери имаха все повече живи секретарки, лакеи, техници, счетоводители и дори перачки.

Социолозите виждаха две главни посоки на развитие в интересуващата ни област. От една страна, част от кухненските работи се поддаваха на съблазните на човешкия живот и според възможностите си се приспособяваха към формите на вече съществуващата цивилизация; от друга страна, по-съзнателните и настойчиви екземпляри се стремяха да заложат основата на нова, бъдеща, напълно електрифицирана цивилизация; най-много от всичко обаче учените се безпокояха от неудържимия естествен прираст на роботите. Антиеротиците, произведени и от Надлег, и от Снодграс, не намалиха този прираст дори с един процент. Проблемът за децата-роботи ставаше твърде остър и за самите фабриканти на перални машини, които по всяка вероятност не бяха предвидили такива последствия от постоянното усъвършенстване на своята продукция. Няколко големи фирми опитаха да противодействат на неудържимото размножаване на кухненските машини, като сключиха тайно съглашение за ограничено снабдяване на пазара с резервни части.

Резултатите не закъсняха. При доставката на нови партии стока пред магазините и складовете се извиваха огромни опашки от куци, заекващи и абсолютно парализирани перални и подочистачки; често ставаха масови сбивания. Стигна се дотам, че мирният кухненски робот не можеше да излиза вечер на улицата под заплаха от нападение на бандити, които безжалостно го разглобяваха на части, оставяха на тротоара само ламаринената кутия и бързо изчезваха с плячката.

Проблемът за резервните части дълго, но без видими резултати се обсъждаше в Конгреса. По същото време като гъби след дъжд никнеха нелегални работилници за производството им, финансирани частично от обединения на перални машини, при което моделът „Перо-матик“ на Надлег изобрети и патентова способ за производство на части от заместители. И това обаче не реши проблема докрай. Пералните демонстрираха пред Конгреса с искане за прилагане на антитръстовите закони срещу дискриминиращите ги фабриканти. Някои конгресмени, защитаващи интересите на едрата промишленост, получаваха анонимни заплахи за лишаване от много жизнено важни

части, което, както справедливо забеляза седмичникът „Таймс“, беше особено несправедливо, защото човешките части не се поддават на замяна.

Всички тези шумни афери обаче избледняха пред лицето на един напълно нов проблем. Началото му бе положено от описаната по-рано от мен история на бунта на бордовия Калкулатор на космическия кораб „Божидар“. Както е известно, Калкулаторът въстана срещу екипажа и пътниците на ракетата, отърва се от тях, след което кацна на пустинна планета, размножи се и основа царство на роботите.

Както може би помнят читателите, запознати с моите звездни дневници, аз до известна степен помогнах за ликвидиране на аферата с Калкулатора. Но като се върнах на Земята, се убедих, че случаят с „Божидар“ за съжаление не беше единичен. Бунтовете на бордови автомати станаха най-жестоко бедствие в космическата навигация. Достатъчно беше да направиш един не много вежлив жест или прекалено рязко да тръшнеш вратата, за да се разбунтува бордовият хладилник, както се случи със знаменития Дийп Фризер от трансгалактичния кораб „Хорда Тимпани“. Капитаните от галактичната навигация дълги години повтаряха с ужас името на Дийп Фризер; този пират нападна много кораби, всявайки сред пътниците ужас със стоманените си рамене и ледения дъх, трупаше скъпоценности и злато и, според слуховете, държал цял харем от изчислителни машини. Впрочем не е известно какъв процент истина се съдържа в подобни слухове. Край на неговата кървава корсарска кариера сложи точният изстрел на полицаи от космическия патрул. За награда този полицаи, „Констейбъл-о-матик XG-17“, бе изложен във витрината на Ню Йоркския офис на Звездната компания „Ллойд“, където стои до ден днешен.

Докато космическото пространство се изпълваше с грохота на битките и със сигнали SOS, идващи от атакуваните кораби, в големите градове преуспяваха всевъзможни виртуози на „Джудоматика“ и „Електроджицу“, които посвещаваха хората в тайните на самоотбранителните изкуства и показваха как с обикновена маша или нож за консерви може да бъде обезвредена и най-свирепата пералня.

Всяка епоха си има свои саморасли чешити и чудаци, достатъчно такива има и в наши дни. От техните редове излизат личностите, които провъзгласяват тезиси, противоречащи на здравия разум и

общоприетото мнение. Някой си Катодий Матрас, доморасъл философ и фанатик по рождение, основа школата на така наречените кибернофили, които провъзгласиха доктрината „Кибермистика“. Съгласно тази доктрина, Творецът е отредил на човечеството ролята на строително скеле, тоест средство за създаване на по-съвършените от човешкия род електромозъци. Сектата на Матрас считаше, че след появата на електромозъците по-нататъшното съществуване на човечеството е чиста проба недоразумение. Тя създаде ложа, която се посвети на съзерцание на електрическото мислене и според силите си укриваше провинили се работи. Самият Катодий Матрас, неудовлетворен от своите успехи, възнамеряваше да направи решителна крачка по пътя към пълното освобождаване на роботите от човешкото иго. С тази цел той се консултира с известни юристи, купи ракетен кораб и полетя към сравнително близката Ракообразна мъглявина. В нейните простори, наситени с космически прах, той извърши някакви неизвестни действия, които породиха чудовищната афера на неговите правоприемници.

Сутринта на 29 август всички вестници публикуваха тайнствена новина: „Паткор Коспол VI/221 съобщава: в Ракообразната мъглявина е открит обект с размери 520 мили на 80 мили на 37 мили. Обектът възпроизвежда движения на човек, плуващ в стил брус. Изследванията продължават.“

Вечерните издания съобщиха, че патрулният кораб на космическата полиция VI/221 е забелязал „човека в мъглявината“ от разстояние шест светлинни седмици. Отблизо се оказало, че така нареченият човек представлява разпрострял се на стотици мили гигант с туловище, глава, ръце и крака, движещ се в разредената прашна среда. При вида на полицейския кораб той първо му махнал с ръка, а после му обърнал гръб.

С „човека“ без особен труд установили радиовръзка. При това той в хор заявил, че е бившият Катодий Матрас, който преди две години пристигнал на набелязаното място и се преобразувал, използвайки частично местни ресурси, в работи; че в бъдеще той бавно, но неотклонно ще расте, понеже така е решил, и моли да го оставят на мира.

Началникът на патрула се направил, че вярва на заявлението, скрил корабчето си зад един попаднал му подръка метеорен облак, и

след известно време забелязал, че гигантският псевдочовек постепенно започва да се дели на части, по размер не по-големи от обикновен човек, и че тези части, или индивиди, се съединяват отново, образувайки някакво подобие на малка кръгла планета.

Тогава началникът излязъл от укритието и попитал по радиото квази-Матрас какво означава тази кълбовидна метаморфоза, а също какъв е той всъщност — робот или човек?

Отговорът гласял, че бившият Матрас приема такава форма, каквата си поиска, че не е робот, защото е възникнал от човек, и не е човек, защото се е преобразувал в робот. От по-нататъшни обяснения решително се отказал.

Това събитие, получило широка гласност в пресата, постепенно прерасна в скандал, тъй като летящите покрай Ракообразната мъглявина кораби ловяха откъси от радиограми на така наречения Матрас, наричащ себе си в тях „Катодий Първи А“. Доколкото можеше да се разбере, Катодий Първи А, тоест Матрас, се обръщаше към някого (към други работи?) като към свои собствени части, все едно някой беседва със собствените си крайници. Дрънканиците на Катодий Първи А навеждаха на мисъл, че става дума за някаква държава, основана от Матрас или от произлезлите от него работи. Държавният департамент незабавно поиска подробно разследване. Патрулите установиха, че в мъглявината понякога мърда метално кълбо, а понякога — човекоподобна формация с размер около петстотин мили, която разговаря сама със себе си за това-онова, а на въпросите за нейния държавен строй отговаря уклончиво.

Властите решиха мигом да пресекат развитието на узурпатора, но понеже тази акция трябваше да носи безусловно официален характер, трябваше някак да я нарекат. Тук възникнаха първите спънки. Актът на Макфлакон се явяваше приложение към гражданския кодекс, трактуващ движимото имущество. По същество електронните мозъци се смятат за движимост, дори ако нямат крака. Обаче загадъчното тяло в мъглявината беше с размерите на астероид, а небесните тела, макар че се движат, се считат за недвижимост. Възникна въпрос: може ли да бъде арестувана планета, може ли едно сборище работи да бъде планета, и накрая — е ли това формирование един съставен робот или съвкупност от такива? Точно тогава към властите се обърна адвокатът на Матрас и представи заявление от своя

клиент, в което той твърдеше, че се отправя в Ракообразната мъглявина, за да се превърне в комплекс от работи.

Първоначалното тълкуване на този факт, предложено от юридическия отдел на Държавния департамент, се свеждаше до следното: Матрас се е превърнал в работи, с което е унищожил своя организъм, а значи е извършил самоубийство. Това деяние не е наказуемо. Роботът или роботите, представляващи продължение на Матрас, са създадени от него и следователно се явяват негова собственост, а сега, след смъртта му, трябваше да влязат в държавната хазна, тъй като Матрас нямаше наследници. Въз основа на това определение Държавният департамент изпрати в мъглявината съдия-изпълнител със заповед за конфискация и запечатване на всичко, което открие там.

Адвокатът на Матрас подаде апелация, твърдейки, че признатият съгласно споменатото определение факт на продължаване на Матрас изключва самоубийството, защото който е продължен, съществува, а който съществува, не е извършвал самоубийство. Значи няма никакви работи, явяващи се собственост на Матрас, а съществува само Катодий Матрас, който се е преправил така, както е решил. Никакви експерименти над самия себе си не са и не могат да бъдат наказуеми, също както не могат да се конфискуват по съдебен ред части от нечие тяло, било то златни зъби или работи.

Държавният департамент подложи на съмнение подобно тълкуване на делото, от което произтичаше, че живо същество, в дадения случай човек, може да се състои от явно неодоушевени части, а именно от работи. Тогава адвокатът на Матрас представи на властите заключение на група водещи физици от Харвардския университет, които единодушно твърдяха, че въобще всеки жив организъм, в това число и човешкият, се състои от атомни частици, а последните несъмнено трябва да се смятат за неодоушевени.

Виждайки какъв опасен обрат приема делото, Държавният департамент прекрати опитите за атака на „Матрас и приемници“ откъм физико-биологичния фланг и се върна към първоначалното определение, в което думата „продължение“ бе заменена с „продукт“. Тогава адвокатът незабавно представи на съда ново заявление на Матрас, в което той твърдеше, че така наречените работи в действителност са негови деца. Държавният департамент поиска да му

се представи акт за осиновяване, което беше коварен маньовър, тъй като законът не допускаше осиновяване на работи. Адвокатът на Матрас веднага поясни, че става въпрос не за осиновяване, а за истинско бащинство. Департаментът заяви, че по закон децата трябва да имат баща и майка. Готовият за това адвокат приложи към делото писмо на електронния инженер Мелания Фортинбрас, която твърдеше, че споменатите индивиди се са появили на бял свят вследствие на най-тясно сътрудничество между нея и Матрас.

Държавният департамент подложи на съмнение характерът на споменатото сътрудничество като „лишено от естествени родителски черти“. В упоменатия случай, гласеше правителственото заявление, за бащинство и съответно майчинство може да се говори само в преносен смисъл, тъй като става дума за духовно родителство, а за да влязат в сила законите за семейството, е нужно телесно.

Адвокатът на Матрас поиска разяснение с какво се отличава духовното родителство от телесното, а също на какво основание държавният департамент счита плодовете на съюза на Катодий Матрас с Мелания Фортинбрас за лишени от физическата природа на детството.

Департаментът отговори, че съгласно буквата на семейните закони, приносът на духовните сили в създаването на потомство се смята за нищожен, решаващи са физическите действия, каквито в упоменатия случай не е имало.

Тогава адвокатът предяви заключение на кибернетични експерти-акушери, свидетелстващи колко много е трябвало да се потрудят Катодий и Мелания, за да произведат напълно самостоятелно потомство.

Тогава департаментът, вече без да се съобразява с благоприличието, се реши на отчаяна стъпка. Той заяви, че действията на родителите, които по причинно-следствени връзки трябва да предхождат появата на децата, съществено се отличават от програмирането на работи.

Адвокатът само това чакаше. Той заяви, че в известен смисъл и децата се програмират от родителите в хода на подготвителните процедури, и поиска департаментът точно да определи как по негово мнение трябва да се зачеват деца в съгласие с буквата на закона.

Департаментът призова на помощ експерти и подготви обширен отговор, илюстриран със съответните таблици и схеми. Но тъй като един от авторите на тази т.нар. „Розова книга“ беше 80-годишният професор Трупълдрек, адвокатът тутакси подложи на съмнение неговата компетентност, изхождайки от факта, че в резултат на преклонната си възраст старецът вече е забравил някои важни за делото подробности и се основава само на различни слухове и разкази на трети лица.

Департаментът реши да подкрепи „Розовата книга“ с показания на много бащи и майки, дадени под клетва, но тогава се откри, че техните данни често се отличават коренно едни от други — особено що се касае до някои елементи на встъпителната фаза. Виждайки, че ключовият проблем се обгръща от пагубна неяснота, департаментът понечи да подложи на съмнение материала, от който са създадени така наречените деца на Матрас и Мелания Фортинбрас, но тогава тръгна слух, пуснат, както се изясни по-късно, от адвокатата, че Матрас е поръчал от една компания за рогат добитък 450 хиляди тона телешко, и заместник-държавният секретар бързо се отказа от планираната стъпка.

Вместо това департаментът, по съвет на професора по теология суперинтендант Сперитус, необмислено се позова на Библията. Това беше голяма грешка, тъй като адвокатът на Матрас парира този ход с обширно изследване, където показва, опирайки се на цитати, че с технологията, по която Господ Бог е програмирал Ева, вземайки за основа само един детайл и действайки твърде ексцентрично в сравнение с методите, към които обикновено прибегват хората, той все пак е създал човек, тъй като никой психично нормален субект няма да сбърка Ева с робот. Тогава департаментът обвини „Матрас и приемници“ в действие, нарушаващо закона на Макфлакон и прочие, защото той като робот или работи е влязъл във владение на небесно тяло. А законът забранява на роботите да притежават планети или друга недвижимост.

Този път адвокатът представи на Върховния съд всички предишни актове на департамента, насочени срещу Матрас. Той подчерта, че първо, от съпоставянето на определени точки от тези актове следва, съгласно твърденията на департамента, че Матрас е и собствен баща, и собствен син, и в същото време — небесно тяло;

второ, той обвини департамента в противозаконно тълкуване на акта на Макфлакон. Тялото на някое лице, а именно на гражданина Катодий Матрас, съвсем произволно е било признато за планета. Извод, абсурден от правова, логическа и семантическа гледна точка. И се започна. Скоро пресата не пишеше за нищо друго, освен за „държавата-планета-баща-син“. Властите възбуждаха нови и нови обвинения, незабавно парирани от неуморния адвокат на Матрас.

Държавният департамент великолепно разбираше, че интригантът Матрас ненапразно витае и се размножава в Ракообразната мъглявина. Той има интерес от създаване на непредвиден от закона прецедент. Безнаказаността на тази постъпка в бъдеще заплашваше с напълно невъобразими последици. Затова най-светлите умове седяха дни и нощи над документите, измисляйки все по-главоломни юридически хитрости, в мрежите на които Матрас трябваше да намери безславния си край. Само че всяко действие на властите тутакси беше отразявано от противодействие на адвоката.

Аз с жив интерес следях хода на това единоборство, когато съвсем неочаквано получих покана от Адвокатската асоциация за специално пленарно заседание, посветено на проблема на делото „Съединените щати срещу Катодий Матрас, известен също като Катодий Първи А, също като Плодовете от съюза на Матрас и Мелания Фортинбрас, също като планета в Ракообразната мъглявина“. Аз не пропуснах да дойда на място в означения срок и видях претъпкана зала. Цветът на юриспруденцията изпълваше огромните ложи, амфитеатъра и креслата в партера. Аз бях малко закъснял, обсъждането вече бе започнало. Седнах на един от последните редове и заслушах белокосия оратор.

— Уважаеми колеги! — говореше той, вдигайки ръце. — Ние се сблъскваме с непосилни трудности, щом пристъпим към юридически анализ на този проблем! Някой си Матрас с помощта на някоя си Фортинбрас се превърнал в работи и едновременно се уголемил в мащаб едно към милион. Така стоят нещата от гледна точка на простолюдието, на невежите, неспособни да видят бездната от правни проблеми, която се открива пред нашия потресен взор! Ние трябва да решим — продължи той, — на първо място, с какво си имаме работа: с човек, робот, държава, планета, деца, шайка заговорници, демонстрация или бунт. Моля, оценете колко много зависи от това

решение! Ако например сметем, че става въпрос не за държава, а за самозвана групировка работи, то в този случай ще действат не нормите на международното право, а обикновените алинеи за нарушителите на обществения ред по пътищата! Ако пък признаем, че Матрас, независимо от уголемяването си, не е преставал да съществува и все пак има деца, то оттук би следвало, че даденото лице е породило само себе си, и това ще доведе до чудовищни трудности при квалификацията на действието, тъй като законите не предвиждат това, а нали *nullum crimen sine lege*^[1]! Затова предлагам пръв да вземе думата големият познавач на международното право, професор Пингерлинг!

Почтеният професор, посрещнат с аплодисменти, се качи на трибуната.

— Джентълмени! — произнесе той с бодър старчески глас. — Да се замислим преди всичко как възниква държавата. Нея я основават, наистина, по различни начини: нашата родина например някога е била английска колония, но после е обявила независимост и се е конституирала като държава. Има ли място това в случая с Матрас? Отговорът гласи: ако, превръщайки се в работи, Матрас е бил вменяем, то неговото държавотворчество може да бъде признато за юридически законно, ако отчетем допълнително, че неговата националност може да се опише като електрическа. Ако пък той не е бил напълно здрав душевно, то деянието му не може да получи правово признание!

Тук в центъра на залата скочи някакъв старец, още по-беловлас от оратора, и викна:

— Уважаеми съдии! Тоест джентълмени! Ще си позволя да отбележа, че дори ако Матрас е бил невменяем държавотворец, то въпреки всичко неговите потомци могат да бъдат вменяеми, следователно държавата, съществувала отначало като продукт на лично безумие и по тази причина носеща характер на болестен симптом, по-късно е започнала да съществува като обществен фактор, *de facto*, само посредством съгласието на неговите електрически граждани със създалото се положение. Тъй като никой не може да забрани на гражданите на някоя държава, които сами създават законодателната си система, да признаят управлението на който си искат индивид, пък бил той съвсем невменяем (както ни учи историята, това се е случвало неведнъж), то с това съществуването на

Матрасовата държава de facto влече със себе си нейното признаване de jure!

— Да ме прости уважаемият опонент — проговори професор Пингерлинг, — но Матрас е гражданин на нашата страна, следователно...

— И какво от това! — пламенно възкликна белокосият старец от залата. — Ние можем да признаем държавотворчеството на Матрас, а можем и да не го признаем! Ако признаем законността на този акт и възникването на суверенна държава, исканията ни отпадат. Ако пък не признаем, то или си имаме работа с юридическо лице, или не. Ако не, ако пред нас няма правоспособен субект, то проблемът може да вълнува само метачите от фирма „Космическа чистота“, тъй като в Ракообразната мъглявина се намира само купчина старо желязо, и нашето събрание въобще няма какво да обсъжда! Ако пък пред нас стои юридическо лице, то възниква друг проблем. Космическото право предвижда възможност за арест, тоест лишаване от свобода на юридическо или физическо лице на планета или на борда на кораб. Така нареченият Матрас не се намира на кораб. По-скоро той е на планета. Затова трябва да поискаме екстрадирането му, но няма от кого да го поискаме; освен това планетата, на която Матрас пребивава, е самият той. Значи това място от единствената задължителна за нас гледна точка, а именно гледната точка на Тържеството на Закона, представлява пустота, нещо като юридически вакуум, върху който не се простират нито правилата за охрана на реда, нито наказателното, нито административното, нито международното право. Затова думите на почтения професор Пингерлинг не могат да изяснят проблема, защото този проблем изобщо не съществува!

След като изуми с този си извод почтеното събрание, старецът си седна на мястото.

През следващите шест часа аз изслушах около двадесет оратора, които поред доказваха логически точно и неопровержимо, че Матрас съществува, а също така не съществува; че е основал държава от работи, а също сам се състои от такива; че Матрас трябва да бъде пратен на вторични суровини като злостен нарушител на цял ред закони, а също че не е престъпил нито един закон; мнението на адвокатата Уърпъл, че Матрас бива ту планета, ту робот, ту изобщо нищо, което в качеството на компромис трябваше да задоволи всички,

предизвика всеобща ярост и не спечели нито един привърженик освен автора си. Всичко това бяха дреболии в сравнение в по-нататъшния ход на обсъждането, когато старши асистентът Милгер доказа, че превърналият се в работи Матрас значително е умножил своята личност и че „Матрас сега е почти триста хиляди“; понеже дума не може да става, че този комплекс представлява конгломерат от различни лица, тъй като се явява едно и също лице, повторено многократно, то значи Матрас е един в триста хиляди лица.

Тук съдията Въбълхорн забеляза, че целият проблем от самото начало се разглежда неправилно; доколкото Матрас е бил човек и се е превърнал в работи, то тези работи не са той, а нещо друго; доколкото те са нещо друго, то като начало следва да се изясни кой са те; но тъй като не са човек, значи те не са никой, значи отсъства не само юридически проблем, но и физически, тъй като в Ракообразната мъглявина въобще няма никой.

Аз вече няколко пъти доста пострадах от яростните дискусанти. Охраната и санитарите работеха с пълна пара, когато внезапно се разнесоха викове, че в залата се намират преоблечени като юристи електронни мозъци, които следва незабавно да бъдат отстранени, понеже тяхната пристрастност не буди съмнение, да не говорим, че нямат право да участват в обсъждането. Професор Хартълдропс, като председател, се зае да обхожда залата с малък компас в ръка, и всеки път когато стрелката трепваше и се завърташе към някой от седящите, привлечена от скрития под дрехите метал, тутакси разобличаваха шпионина и го изхвърляха навън. По този начин залата беше наполовина опразнена под акомпанимента на речите на доцентите Фитс, Питс и Клабенте, при това последният бе прекъснат насред думата, тъй като компасът издаде електрическият му произход.

След кратко прекъсване, през което се подкрепихме в бюфета, огласян от шума на неспиращата нито за секунда дискусия, аз се върнах в залата, придържайки с ръка костюма си (разгорещените юристи ме хващаха за копчетата и ги откъснаха до едно), и видях до естрадата голям рентгенов апарат. Говореше юристът Плюсекс, доказващ, че Матрас се явява случаен космически феномен, и в този момент към мен със страшен израз на лицето и тревожно подскачаща върху дланта компасна стрелка се доближи председателят. Охраната вече ме хвана за яката, но аз извадих от джобовете ножчето си,

отварачката за консерви и металната цедка за чай, престанах да влияя на магнитната стрелка и бях допуснат до по-нататъшно участие в обсъждането. Разобличиха още четиридесет и три робота, докато професор Бътнам ни разясняваше, че Матрас може да се разглежда като образец на космически конгломерат; тук аз си спомних за какво ставаше дума; изглежда на юристите не достигаха аргументи, но внезапно отново започна проверка. Сега, без да се стесняват, просветваха на рентгена всички подред и откриваха, че под безупречните костюми присъстващите крият части от пластмаса, корунд, найлон, стъкло и дори слама. Май някъде на последните редове намериха дори един, пълен с кълчища. Когато поредният оратор слезе от трибуната, аз се оказах сам в огромната празна зала. Ораторът бе прекаран през рентгена и изхвърлен навън. Тогава председателят, единственият човек, останал освен мен в залата, се приближи към креслото ми. Без да знам защо, аз взех от ръцете му компаса и изведнъж стрелката трепна и неумоливо се завъртя към него. Аз почуках с пръст по корема му и като чух дрънчене, машинално хванах председателя за яката, изхвърлих го през вратата и останах съвсем сам. Стоях пред няколкокостотин изоставени чанти, дебели папки с документи, шапки, бастуни, книги в кожени подвързии и галоши. Като се поразходих безцелно из залата и се убедих, че нямам работа там, излязох и си тръгнах към къщи.

[1] Няма закон — няма престъпление (лат.) ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.